

Streszczenie

Stygmatyzacja jest zjawiskiem polegającym na zauważeniu odmienności danej osoby, przypisaniu jej stereotypowych cech, przydzieleniu do konkretnej kategorii osób odmiennych oraz poddaniu jej dyskryminacji (Link i Phelan, 2004). Zjawisko to bada się w jego odświeżeniu publicznej (*public stigma*), ukazującej jak ludzie stygmatyzują innych oraz personalnej (*personal stigma*). Na tę ostatnią składają się postrzeganie i doświadczanie bycia stygmatyzowanym przez innych oraz autostygmatyzacja (Brohan, 2010).

W ramach niniejszej rozprawy doktorskiej przeprowadzono badania stygmatyzacji osób chorujących psychicznie, w oparciu o perspektywę seniorów.

W badaniach wzięli udział uczestnicy Uniwersytetu Trzeciego Wieku oraz pacjentki Kliniki Psychiatrii. Metodą zbierania danych były wywiady grupowe i indywidualne, półstrukturyzowane. Analizę zebranych danych oparto na myśli fenomenologicznej i tradycji hermeneutycznej (Smith, 2011). Całemu procesowi przygotowywania i tworzenia publikacji składających się na pracę doktorską, towarzyszyło czerpanie z myśli egzystencjalnej.

Celem pierwszego badania była eksploracja przejawów stygmatyzacji osób dotkniętych chorobą psychiczną przez osoby starsze. W następstwie analizy danych wyróżniono przekonania dotyczące przyczyn zachorowania, emocjonalne nastawienie wobec chorujących psychicznie i zachowania w kontakcie z chorującymi. Na każdym z wymienionych wymiarów ujawniły się zarówno przejawy stygmatyzacji jak i afirmacji różnorodności.

Drugie badanie miało na celu zrozumienie cierpienia przeżywanego przez starsze osoby, mierzące się zarówno z chorobą psychiczną jak i zadaniami charakterystycznymi dla okresu starości. Drugim celem było zrozumienie tego, jakie znaczenie dla zdrowienia, czy pogłębiania się stanu choroby, mogą mieć relacje społeczne i potencjalne doświadczenie stygmatyzacji przez osoby badane. Wyniki ujawniły ogrom utrat, wobec których stawały badane kobiety; poczucie wyobcowania, nasilane przez niezrozumienie ze strony bliskich oraz doświadczenie wspierających i dających nadzieję zachowań otaczających osób.

Celem trzeciego badania było wyodrębnienie możliwych znaczeń autostygmatyzacji starszych osób chorujących psychicznie. W ramach wyników wskazano funkcje autostygmatyzacji, polegające na ochronie przed konfrontacją z przemijaniem, wypełnieniu pustej przestrzeni po utraconych rolach życiowych oraz inicjowanie kontaktu z innymi.

Uzyskane w badaniach wyniki pozwoliły na dostrzeżenie szerokiego kontekstu, w jakim zjawisko stygmatyzacji powinno być rozpatrywane. Obejmuje on troski egzystencjalne, jakich doświadczają zarówno osoby chorujące psychicznie jak i te, które się z nimi stykają, oraz ukazuje niejednoznaczność stygmatyzacji publicznej i osobistej (szczególnie autostygmatyzacji).

Na podstawie uzyskanych wyników stworzono propozycję dedykowanej seniorom psychoedukacji zapobiegającej stygmatyzacji i autostygmatyzacji osób chorujących psychicznie.

Abstract

Stigmatization is the phenomenon of noticing a person's distinctness, assigning stereotypical characteristics to her, putting her into a particular category of individuals, and subjecting her to discrimination (Link & Phelan, 2004). This phenomenon is explored as a public stigma, which shows how people stigmatize others, and personal stigma. The latter consists of the perception and experience of being stigmatized by others and self-stigmatization (Brohan, 2010).

As part of this dissertation, studies have been conducted on the stigma of people suffering from mental illness, based on the perspective of seniors.

Students from the University of the Third Age and patients of the Department of Psychiatry took part in the study. The method of data collection was semi-structured group and individual interviews. The analysis of the collected data was based on phenomenological thought and hermeneutic tradition (Smith, 2011). The whole process of preparing and creating publications for the doctoral thesis was accompanied by drawing on existential thought.

The aim of the first study was to explore the stigmatization of people affected by mental illness by the elderly. The analysis highlighted beliefs about the causes of the illness, emotional attitudes towards the people suffering from mental illness, and behaviors present in interactions with them. On each of these dimensions, both manifestations of stigma and affirmation of diversity have been observed.

The second study was aimed at describing and understanding how older people suffer when confronted with mental illness and tasks characteristic of the old age. The second aim was to understand whether interpersonal relations and the potential experience of stigmatization have impact on healing or worsening of the illness. The results revealed the enormity of the losses faced by the studied women; a sense of alienation, exacerbated by misunderstandings from loved ones and the experience of supportive and hopeful behavior of those around them.

The purpose of the third study was to identify possible meanings of self-stigmatization of older people affected by mental illness. The results identified self-stigmatization functions related to protection against confrontation with passing away, filling the empty space left by the lost life roles and initiating interactions with others.

The results obtained in the studies allowed us to see the broad context in which the phenomenon of stigmatization should be considered. It covers existential concerns experienced by both people affected by mental illness and those who come into contact with them, and shows the ambiguity of public stigma and personal stigma (especially self-stigma).

On the basis of the results obtained, a proposal was created dedicated to seniors' psychoeducation aimed at preventing stigmatization and self-stigmatization of people suffering from mental illness.